

ELEKTRONİK TİCARETİN VERGİSEL BOYUTU

Prof.Dr.Cüneyt Binatlı

I. Giriş

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde ivme kazanan ve yirmi birinci yüzyıla damgasını vuracak olan iletişim olanaklarının gelişmesi pek çok klasik iletişim aracının sonunu getirmeye hazırlanmaktadır. Klasik iletişim araçları, teknolojinin hızlı gelişimi sonrası insanların yeni iletişim araçları araması ve yeni buluşların birbiri ardına gelmesi sonucu bir enformasyon devrimi ile birlikte etkinliklerini kaybetmeye başlamışlardır. Yeni teknoloji, bir çok yeni şey getirmesinin yanı sıra bir çok şeyin de sonunu getirecektir. Basın, televizyon, kitle araçları, aracı kurumlar ve diğer araçlar, firma bürokrasisi ve bu bürokrasiyi düzenleyen kuruluşlar. Üniversiteler, Politika ve hükümetler, şehir ve bölgeler, Ulus devletler zaman içerisinde sahneden çekileceklerdir.

Son yirmi beş yıl içerisinde Türkiye'de bu değişikliklerin bir bölümü gözle görülür şekilde oluşmuştur. On iki yıl önce, E Ticaret ile ilgili ilk makalemiz yayımlandığında konu pek fazla bilinmiyordu, oysa ki, bugün evimizden İnternet aracılığı ile ülke içi veya dışından alışveriş etmek olağan bir hale gelmiştir. Uzaktan öğretimin 1982 yılında onaylanıp yürürlüğe girmesi ile hayata geçen Açıköğretim modelinde bugün bir milyona yakın Öğrenci uzaktan öğretilmektedir. Ülkemizde nüfus 65 milyonu aşmasına rağmen gazete ve dergi tirajları gerilemeye devam etmektedir. Televizyonlarla yazılı

basın birbirlerinin izleyici ve okurlarını alma aşamasındadır. Basındaki gelişmeyi 24 saat otomatik olarak bilgisayarınızdan izleme olanağınız mevcuttur. Bankacılık hızla internet bankacılığına yönelmektedir. OECD tarafından yapılan araştırmalar Kuzey Ülkelerinde nüfusun yarısından fazlasının İnternet kullandığını, bu oranının ABD Kanada ve İngiltere'de yüzde 40 lar dolayında Almanya'da yüzde 25 oranındadır. Bu oranın Ülkemizde 2002 yılında yüzde 7 ye yükseleceği düşünülmektedir. Mektuplaşma, telgraf, telex, klasik telefonlar vb. gibi geleneksel iletişim araçları rollerini yeni buluşlara devretmektedir. 1990' lı yılların başlarında genel olarak bilinmeyen internet, e.posta, e.trade, bluetooth vb. gibi bir çok kavram ve araç günlük hayatımıza girmiş durumdadır. 20.Yüzyılın son çeyreğinden itibaren kişisel bilgisayarların bulunup yayılması ile birlikte bilgisayar sahibi olmak daha ucuz ve sahip olunabilir hale gelmiştir. Birçok kişinin bilgisayar sahibi olması bilgisayarlar arası iletişimin gelişmesi www.uygulamasinin yaygınlaşmasına ve iletişimde yeni bir alanın doğmasına neden olmuştur. Web ile sağlanan bu gelişmelerin sağlayacağı faydaları iş hayatı sezinlemiş şirketler yerel ve genel alan ağı yaratmış daha sonra intranetlerini kendi aralarında birleştirerek extranetler kurmuşlardır.

II. Elektronik Ticaret

Elektronik Ticaret (E.Commerce) Bilişim ağı (netvork) destekli teknolojilerin kullanılması ile gerçekleşen ve kuruluşların ve kişilerin birbirleri arasında mal, hizmet ve bilgi transferi sağlayan ve

yeni ekonomik düzenin temelini oluşturan bir kavramdır¹. Lycos, Exite, Yahoo, Alta Vista gibi servisler World Wide Web'i geliştirip yaygın hale getiren e.temsilciler internet yönetimini kolaylaştırmış bu sayede web'in uçsuz bucaksız samanlığında enformasyon iğneleri bulunabilmiş ve belirgin kaosunda belli bir düzen sağlanabilmiştir².

E Ticaret yazılımları önde gelen internet perakendecilerinin sitelerinde kullanılmakta olup müşteriye değişik alternatifler sunmaktadır. Örneğin kitap almak isteyen bir müşteri Amazon com'un sitesine ulaştığında karşılaşıacağı "**sanal vitrin**" le bir çok mal ve hizmetin sunumunu izleyebilmektedir. E Ticaret sayesinde ulusal piyasada olduğu kadar uluslar arası piyasada da potansiyel alıcılar yaratılmış bilgisayar aracılığı ile satıcılar daha önceden giremedikleri veya bilemedikleri geniş bir pazara kavuşmuşlardır. Bu pazarda arz,talep ve ödemenin sayısal (digital) yolla yapılması web sunucusunun nerede olduğunun bilinmemesi, elektronik para ile yapılan ödemelerin kimin tarafından yapıldığının bilinmemesi elektronik ticaretin vergi açısından sorunlu doğmasına neden olmuştur.Elektronik alandaki bu hızlı gelişmeye klasik mali yapılar ayak uyduramamış ve uygulamanın gerisinde kalmıştır. Elektronik ticaretle uğraşanlar bu eksikliği gelişmenin başında algılamış ve yıllarca vergi kaybına yol açılmış olup bu açıklık halen devam etmektedir.

Elektronik ticaret konusunda, dünya genelinde yaşanan gelişmelere paralel olarak bir çok ülke ve uluslararası kuruluş elektronik ticaret

¹ E Business Dönüşümü, Andersen Tanıtım Yayını, İstanbul, 2002.

² John S.Brown - Paul Duquid. Enformasyonun Sosyal Yaşamı, s.41, İstanbul. 2001.

ve onunla bağlantılı konuları gündemine almıştır. **WTO** (Dünya Ticaret Örgütü), **UNCTAD** (BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı), **OECD** (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı), **Avrupa Birliği**, Birleşmiş Milletlere bağlı **CEFACT** (Birleşmiş Milletler Yönetim, Ticaret ve Ulaştırma İşlemlerini Kolaylaştırma Merkezi), **UNCITRAL** (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Kanunu Komisyonu) gibi kuruluşlar ile **ITU** (Uluslararası Haberleşme Birliği) ve **Dünya Bankası** 'nın son bir kaç yıldır ticarete etkinliğin sağlanması amacıyla, elektronik ticarete ilişkin konularda yoğun olarak çalışmaya başladıkları gözlenmektedir.Bu konuda TÜBİTAK Bilgi. Teknolojileri Araştırma Enstitüsü 'nün Elektronik Ticaret Teknik Çalışma Grubu'nun çalışmaları ülkemizde bu konuda dikkati çeken ve ilk ciddi çalışmalar sayılabilir.

Daha Önce verdiğimiz tanımın dışında, Elektronik ticaretin pek çok tanımı yapılmaktadır. Uluslararası organizasyonların ve bu alanda faaliyet gösteren bazı uluslararası kuruluşların elektronik ticaret tanımları Elektronik Ticaret Teknik Grubu raporunda belirtilen tanımlar aşağıda verilmiştir;

WTO 'nun tanımına göre. Mal ve hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımlarının telekomünikasyon ağları üzerinden yapılmasıdır.

OECD tanımına göre, Sayısallaştırılmış yazılı metin, ses ve görüntünün işlenmesi ve iletilmesine dayanan kişileri ve kurumları ilgilendiren tüm ticari işlemlerdir.

UN - CEFACT tanımına göre, iş, yönetim ve tüketim faaliyetlerinin yürütülmesi için yapılanmış ve yapılmamış iş bilgilerinin,

üreticiler, tüketiciler ve kamu kurumları ile diğer organizasyonlar arasında elektronik araçlar (Elektronik posta ve mesajlar, elektronik bülten panoları, www teknolojisi, akıllı kartlar, elektronik fon transferi, elektronik veri değişimi vb.) Üzerinden paylaşılmasıdır.

Elektronik ortamda **açık ve kapalı ağlar üzerinden** yapılan;

- Mal (taşınır, taşınmaz) ve hizmet (bilgi servisleri, danışmanlık, finans, hukuk, sağlık, eğitim, ulaştırma vb.) ticareti, sayısal biçime çevrilmiş yazılı metin, ses, video görüntülerinin işlenmesi ve iletilmesi, ürün tasarımı, üretim, doğrudan tüketiciye pazarlama, üretim izleme, sevkiyat izleme, tanıtım, reklam ve bilgilendirme, sipariş verme, sözleşme yapma, banka işlemleri ve fon transferi, konşimento gönderme, gümrükleme, ortak tasarım geliştirme ve mühendislik, kamu alımları, elektronik para (sanal para) çıkarma, elektronik hisse alışverişi ve borsa, açık arttırma, sayısal imza, e-noterlik, güvenilir üçüncü taraf işlemleri, vergilendirme ve vergi toplama, fikri mülkiyet haklarının transferi, kiralanması vb. işlemleri elektronik ticaret kapsamında değerlendirilmektedir. Elektronik Ticaretin araçları, telefon, faks, televizyon, elektronik ödeme ve para transfer sistemleri, Elektronik veri değişimi ve İnternet'tir.

Elektronik ticaretin çok yeni bir kavram olmamasına karşın, ticari işlemlerde bir veya daha fazla insan tarafından ses. görüntü ve yazılı metinlerin aynı anda interaktif bir biçimde iletilmesi, zaman ve mekan sınırının olmayışı ve nispeten daha düşük maliyetlerle çalışılabilmesi şeklinde internet ortamının sunduğu olanaklar, elektronik ticaret kavramını hızla gündeme getirmiştir. Bu olanaklar

internetin diğer elektronik ticaret araçlarına göre daha esnek olmasını sağlamaktadır, İnternet ortamı iletişim ve ticaretin önündeki engelleri azaltmaktadır.

Klasik elektronik ticaret araçlarından, **Telefon** esnek ve interaktiftir. **Faks** ise pahalıdır ve interaktif olmasına rağmen gönderilen dokümanın görüntü kalitesi iyi değildir. **Televizyon** çok yaygın olmasına rağmen Uydu bağlantılı olmadıkça tek yönlü bir iletişim aracıdır.

Ticaretin önemli deslekleri olan **elektronik ödeme ve fon transfer sistemleri** (ATM, kredi kartları, borç kartları ve akıllı kartlar) sadece para aktarılmasında kullanıldığından ticaret sürecinde sınırlı bir bölüme hitab etmektedir.

EDI, ticaret yapan iki kuruluş arasında, insan faktörü olmaksızın bilgisayar ağları aracılığı ile belge ve bilgi değişimini sağlayan bir sistem olarak elektronik ticaretin önemli bir aracıdır.

EDI kamu ve özel sektör kuruluşlarının etkin biçimde iletişim kurmaları ihtiyacından doğmuş olup, modern bilgi teknolojilerinin getirdiği avantajlardan yararlanmaktadır. Geleneksel ticari işlemlerde, mektuplar, notlar gibi yapılanmamış (unstructured) dokümanlarla birlikte faturalar, sipariş formları, teslim belgeleri gibi standart şekilde yapılanmış (structured) dokümanlar kullanılmaktadır. Elektronik posta (e-mail) yapılanmamış tipte dokümanların iletilmesinde kullanılırken EDI yapılanmış mesaj değişimini sağlamaktadır. Böylece standart bilgilerin diğer bilgisayar sistemlerine kolayca aktarılmasını olanaklı kılmaktadır.

EDI' de amaç. sipariş alınması, ticari sözleşmelerin ve faturaların hazırlanması gibi işlemler ile gümrük, bankacılık ve buna benzer işlemlerin yapılmasında tekrarlar önlenerek, maliyetlerin düşürülmesi ve işlemlerin en az hatayla en kısa sürede tamamlanmasıdır. EDI gümrük idarelerinin otomasyonunda oldukça etkin biçimde kullanılmaktadır.

Ticarette daha etkin olunması amacıyla "tam zamanında" (Just in Time-JIT) ve "hızlı yanıt" (Quick Response-QR) gibi anlayışlar geliştirilmiş ve bunların gerçekleştirilmesi için, iş akışında herhangi bir katma değer (value added) yaratmayacak işlemlerin elimine edilmesi gerektiği belirlenmiştir. Bu nedenle, bir çok uluslararası kuruluş ve büyük bölgesel organizasyonlar EDI kullanmakta ve ticaret yapan herkesin de EDI kullanabilir duruma gelmesi önerilmektedir. EDI uygulamasıyla, zamandan ve işlem maliyetlerinden tasarruf sağlanmasının yanı sıra, bilgilerin elektronik ortamda değişimi nedeniyle insan faktöründen kaynaklanan hatalar da ortadan kalkmış olacaktır. Uluslararası ticaret, nakliyeciler, komisyoncular, bankalar, sigortacılar, gümrük idareleri, ticaret yapan firmalar ve diğer ilgili devlet kuruluşlarının katıldığı bir süreçtir. EDI, tüm tarafların bilgiye elektronik ortamda ulaşmasına imkan vererek süreyi kısaltmakta, işlemlerin tekrarlanmamasını ve muhtemel hataların ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır.

Örneğin Singapur, tüm ticari işlemlerini EDI kullanarak yürüten ilk ülkedir. İhracatçılar, ithalatçılar, nakliye şirketleri ve dış ticaret işlemleri ile ilgili yirmiden fazla kuruluş arasında 1989 yılında Singapur Network Sistemi (SNS) kurulmuştur. İlgili resmi

kuruluşların her birine ayrı ayrı müracaat edip izin almak yerine, EDI uygulamasıyla bilgisayar ağında tek bir elektronik belge dolaşmakta, SNS'in kuruluşundan önce 2-3 gün süren işlemler 15-20 dakika içinde tamamlanmaktadır. Halen ticari işlemlerin %98'inden fazlası bu ortamda yapılmakta ve %50 civarında tasarruf sağlanmakta, verimlilik artışının ise %20-30 arasında olduğu tahmin edilmektedir. EDI'nin uygulandığı Singapur Limanı'nın dünyada en hızlı mal sevkiyatının gerçekleştirildiği liman olduğu bu yüzdendir.

EDI kullanımı, özel bir telekomünikasyon altyapısı ve standart formlar gerektirmektedir. Sadece kayıtlı kullanıcılara açık olduğu için çok güvenli olan bu sistem, donanım ve bağlantı maliyetlerinin oldukça yüksek olması nedeniyle pek fazla yaygınlaşmamıştır.

Teknik yönden İnternet üzerinden EDI uygulaması mümkün olmakla birlikte, güvenlik açısından tercih edilmemektedir. Bununla beraber, güvenlik sorununa çözüm bulunması (kriptoloji uygulamaları ile sadece yetkili kişilerin gerekli bilgilere ulaşması) ile İnternet üzerinden EDI uygulamasının yaygınlaşması beklenmektedir.

Amaçlanan düzeyde elektronik ticaretin gerçekleşebilmesi için ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de belli bir süreye ihtiyaç vardır. Bu konudaki çalışmalar dünyada da yeni hız kazanmaya başlamıştır. Ülkelerin elektronik ticarete geçiş süresini kısalttıkları ölçüde uluslararası ticarete üstünlük sağlayacakları açıktır.

Kapalı bilgisayar ağları üzerinden elektronik ticaret uygulamaları bir ölçüye kadar gerçekleştirilmektedir. Ancak, açık bilgisayar ağı olan İnternet, elektronik ticaret için çok daha uygun bir alt yapıdır.

internetle, kapalı yapıdan açık yapıya geçerek küresel ağların getireceği avantajlardan yararlanmak mümkün olacaktır. Bu da, özellikle Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) dünya ticaretinde yer almalarına imkan sağlayacaktır.

Piyasaların hızla küreselleştiği ve bilginin ticaret yapanlar için stratejik öneme sahip olduğu günümüzde, özellikle KOBİ'lerin ticari bilgi ve iletişim ihtiyacının karşılanması amacıyla, Birleşmiş Milletler Ticaret Noktalarını Geliştirme Programı çerçevesinde pek çok ülkede ticaret noktaları kurulmuştur. UNCTAD tarafından desteklenen UNTPDC' nin (United Nations Trade Point Development Center) geliştirdiği Küresel Ticaret Noktaları Ağı (Global Trade Point Network-GTPNet) KOBİ'lere "Elektronik Ticaret Olanakları" (Electronic Trade Opportunities - ETO) sunmaktadır. Tüccarlar bu ağ üzerinden sunulan ETO hizmeti ile, ihtiyaç duydukları piyasa, nakliye, sigorta, kredi olanakları, gümrük mevzuatı ile ithalat ve ihracat bilgilerine kolayca ulaşabilmekte ve kendi ürün ve hizmetlerini tanıtabilmektedirler. GTPNet, ticaret alanındaki kamu ve özel sektör çabalarının desteklenmesi ve milli ekonomilerin verimlilik düzeylerinin artırılması için, 180 ülkede kurulmuş olan ticaret noktalarını internet üzerinden birbirine bağlayan "Küresel Ticaret Noktaları Ağı"dır. Dünyanın her tarafındaki kullanıcılarına elektronik posta ve Internet News aracılığı ile dağıtılan ürün, hizmet ve yatırım bilgileri GTPNet'in ETO hizmeti olup İnternet üzerinde en fazla başvuru alan sitelerdendir. Tüm ticaret noktaları GTPNet üyesi olarak bu sistemden yararlanabilmektedir. GTPNet üzerinde, ETO kullanımı ve EDI uygulaması ile KOBİ'lere, kendi olanakları ile ulaşamayacakları

bilgileri edinme, küresel pazarlara ulaşma ve bu ortamda elektronik ticaret yapma olanağı sağlanmaktadır.

III. Elektronik Ticarete Vergileme Sorunları

Elektronik ticaret, paranın icadından bu yana iş hayatındaki en büyük değişimdir ve elektronik ticaretle birlikte gerçek küresel ekonominin içine girilmiştir. Kamu hizmetlerinin finanse edilebilmesi için kamu gelirlerinin sağlanması gerekmektedir. Ticaretin globalleşmesi karşısında doğal olarak hizmetlerin de globalleşmesi dolayısı ile ulus devletlerin ortadan kalkması, ileriki yıllara göre primitif bir yapı özelliğini koruyan Avrupa Birliği modelinin gelişerek gelir ve hizmeti globalleştiren bir devlet yapısı düşünülebilir³. Ancak bugün bu tür bir aşamaya henüz gelinmediği için internet üzerinden yapılan ticarete örneğin satış vergileri nasıl tahsil edilecektir. 20 Dolara satın aldığınız bir Screensaver programının size teslimi kredi kart numaranızı sanal satıcıya vermenizden bir dakika sonra download etmekte, mal veya hizmet size kargo posta vb. yolla değil doğrudan doğruya telefon kanalları üzerinden on-line olarak gelmektedir. Hizmetin verildiği merkezin, Şeyssel Adaları gibi vergi avantajlarının mevcut olduğu bir ülke ise yapılan hizmet, rekabeti ve devlet otoritesini bozucu alabilmektedir.

³Ebru Güzelcik, Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen kurum İmajı, s.5, İstanbul, 1999.

1. Gider üzerinden alınan vergiler ve Elektronik Ticaret

Gider vergileri, üretilen satılan ya da tüketilen mal ve hizmetler üzerine konulan vergilerdir. Gelir veya servetin elde edildikleri zaman değil, harcadıkları aşamada, mal ve hizmetlerin fiyatları içersine gizlenmiş olarak vergilendirilirler. Gider üzerinden alınan vergiler dolaylı vergi niteliğinde olup dolaysız vergilere kıyasla yönetimi daha kolay vergilerdir. Gider üzerinden alınan vergiler dolaylı vergi niteliğinde olduğundan mal ve hizmetlerin içinde gizlidir ve yükümlü psikolojisine daha uygun vergilerdir. Tarihin çok eski çağlarından bu yana uygulanan gider-harcama vergileri elektronik çağında en önemli vergilerinden birisidir. Nitekim Eski Mısır'da, Roma'da uygulanan harcama vergileri etkinliğini günümüze kadar korumuş durumdadır.

1.1 Satış Vergileri ve Elektronik Ticaret

Elektronik ticaretle ilgili dolaylı vergileri daha iyi açıklayabilmek için gider üzerinden alınan vergilerin üzerinde biraz daha durmak gerekecektir. Gider üzerinden alınan vergiler kapsamlı ve teorik tabanı geniş bir konu olmakla birlikte burada sadece elektronik ticareti ilgilendirmesi açısından özellikle satış ve satışa bağlı vergileri incelemekle yetineceğiz.

Bilindiği gibi Elektronik Ticarete mal teslimi maddi olduğu gibi sayısal yolla da olmaktadır. Örnek vermek gerekirse; almayı arzu ettiğiniz bir bilgisayarın sanal marketten beğenip siparişinizi verdikten sonra mal verdiğiniz adrese teslim edilir ve akit tamamlanır. Ancak

belli bir programı satın almışsanız bu program kredi kartınız aracılığı ile ödemeyi gerçekleştirmenizden sonra dijital olarak bilgisayarınıza iner. Dikkat edilecek olursa diğer mallardan farksız olarak bu örnekte de bir satış söz konusudur. Genelde bu tür satışlarda satıcılar satışla ilgili belge vermekten kaçınmaya çalışmaktadırlar.

ABD'de vergi ve hukukçu bilim adamlarından oluşan bir konseyin elektronik ticaretin perakende satış vergisi ile vergilendirilmesi konusunda ileriye sürdüğü ilkeler bu alanda vergilendirme kurallarının tespiti konusunda dikkate değer bir çalışmayı oluşturmaktadır. Saptanan ilkelere göre; "Elektronik ticarete diğer yollarla yapılan ticaretten farklı, sürekli bir işlem yapılmamalıdır".

Elektronik ticaretin sürekli olarak vergi kapsamı dışında tutulmasının bir ilkeye bağlı nedeni yoktur. Elektronik ticaret diğer yollarla yapılan ticarete göre aynı vergi etkisi yaratacak şekilde vergilendirilmelidir. Diğer taraftan Elektronik satışlarda vergiyi varış noktasındaki kişi ödemelidir.

Perakende satış vergisinin, satışların varış yeri ilkesine göre vergilendirilmesini olanaklı kılabilmek amacı ile yeterince basitleştirilmesi gerekir. Basitleştirmeden amaç, verginin matrahının ne olacağının tereddüt yaratmayacak bir değer olması, vergi oranlarının düz oranlı ve idari işlemlerin çok az olması gerekmektedir. Bir eyalet içerisinde sadece düşük miktarlarda satış

yapan satıcıların vergiye uyum maliyetlerini ortadan kaldıracak bir yöntem bulunmalıdır"⁴.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) elektronik Ticaretin vergilendirilmesi konusunda yaptığı çalışmalar ve koyduğu kurallarla başı çekmektedir⁵.

1.2. Katma Değer Vergisi ve Elektronik Ticaret:

Elektronik ticaret network (bilişim ağı) destekli teknolojilerin kullanımı ile; kurumlarla kurumlar (Business-to-Business, **B2B**), kurumlarla kişiler (Business to Customer **B2C**) arasında mal hizmet ve bilgi transferi sağlaması nedeni ile gerek B2B ve gerek B2C modelinde katma değer söz konusu olmaktadır. Ancak geleneksel katma değer modellerini elektronik ticarete uydurabilmek için teorisyenler ilk kez ciddi bir şekilde zorlanmaktadır. Zira İnternet esas olarak alıcı ve satıcının fiili olarak karşılaşmadığı ve aracıya ihtiyaç olmaksızın bir araya geldiği global ticari bir ortamdır. Bu ortamın global yapıya sahip olması ve ürün dağıtım ve teslim yollarının artışı dolaylı vergileme kapsamında bazı yeni sorunları yaratmıştır. Elektronik ticaretin yayılmasına neden olan teknolojik ve ekonomik değişimin hızı ve yönü tam anlamı ile anlaşılmadan bu uygulamayı katma değer vergisi ve diğer vergilere yansıtılmak oldukça zordur.

⁴ Şahin Akkaya, "Elektronik ticaret ve Temel Vergileme Sorunları", Diyalog Dergisi, s.67. Ocak 2002.

⁵ Bu konuda daha geniş bilgi için oecd.org internet adresine başvurulması gerekir.

İnternet üzerinden yapılan işlemler çözümü zor kompleks işlemlerdir. Örneğin İngiltere'ye ticaret için gelen bir Fransız müşteri, Alman servis sağlayıcı üzerinden iletilen A.B.D.firmasının Web sitesini kullanıp kullanım ücreti öder. Bu durumda gerek katma değer vergisinin hangi ülke tarafından uygulanacağı ve gerek işlemin izlenip denetlenmesinin zorluğu konunun klasik maliye dışına taşan global bir maliyenin varlığından doğmaktadır.Bu örnekte katma değer vergisi,müşterinin bulunduğu yer olan Fransa'da mı, hizmetin sağlandığı yer olan İngiltere'de mi,satıcının bulunduğu yer olan Amerika Birleşik Devletleri'nde mi ,servis sağlayıcısının bulunduğu yer olan Almanya'da mı uygulanacaktır. Konu tartışılmakla birlikte halen uygulanan az önce değindiğimiz gibi, fatura adresinin esas alınması ve fatura adresinin bulunduğu yerden hizmetin verildiğinin kabul edilmesi yönündedir⁶. OECD nin halen sürdürmekte olduğu çalışmalar şu başlıklar altında toplanabilir;

Mevcut işyeri kuralının e ticaret açısından açıklığa kavuşturulması,
Vergi anlaşmaları açısından e-ticaret'e ilişkin ödemelerin nitelendirilmesi,
Uluslararası e-ticaret işlemlerinde tüketim vergilerinin uygulanması konusunda bir uzlaşmanın sağlanması.
Vergi idareleri için verginin tahakkuku ,denetimi ve tahsilatında en iyi uygulamaların belirlenerek geliştirilmesi.
Mükellef hizmetlerinin e-ticaret teknolojisinden yararlanarak geliştirilmesi.

⁶ Andersen, a.g.y. s.79

Yukarda da değindiğimiz gibi teknolojinin ve iletişim araçlarının her geçen gün biraz daha şekillenip değişmesi, hızlanması ve daha fonksiyonel hale gelmesi ile birlikte bu güne kadar uyguladığımız pek çok değer okmeye ve değişmeye başlamıştır. Aynen öğrencilik yıllarında üzerinde çok durduğumuz 1900'lı yılların başlarındaki devrimler günümüzde farklılık göstererek tekrarlanmaktadır.

2. Gelir zerinden Alınan Vergiler ve e-Ticaret

Gelir üzerinden alınan vergiler alındığı ülkeye göre farklılıklar göstermesine rağmen genelde gerçek kişilerin kazançlarını vergileyen gelir vergisi,tüzel kişilerin kazançlarını vergileyen kurumlar vergisidir. Elektronik ticaretin coğrafi sınırlar ile kayıtlı olmaması vergileme alanında ortaya çıkacak sorunların önemli bir kısmının vergileme hakkının ülkelerarası blşmnden kaynaklandığı sylenebilir⁷.

Elektronik ticarete kişi ve kurumlar teorik olarak sınırsız sayıda müşteriye bire bir ulaşma olanağına sahip olmaları nedeni ile bugüne kadar bilinen pazarlama anlayışından farklı bir pazarlama anlayışi gelişmektedir . Dolayısı ile vergilemeye esas teşkil edecek mal ve hizmetin gönderildiği orijin ve varış yeri globaldir. Ekonomik entegrasyonlar dışında ülkeler arasında bir vergi yakınılaşması veya birliği olmadığı için bu tür ticaret daha çok, verginin olmadığı veya

⁷ İhsan Günaydın "Elektronik Ticaretin Vergilendirme zerine Etkisi", Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 136, s.64 , Ocak 2000.
Daha geniş bilgi için bkz. Aziz zbek "Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi" Diyalog Dergisi, 148-149-150 Sayılan. İstanbul 2000 (www.suryay.com.tr)

vergileme oranlarının düşük olduğu ülkelere kaymaktadır. Öte yandan belli bir işyeri 'nin varlığı gelirin o ülkede elde edilmiş olması karinesi elektronik ticaretle birlikte değışecektir. Bilindiğı gibi tam mükellefiyette mükelleflerin mukim oldukları ülke ve bu ülkede yerleşik işyerlerinin bulunması bir şart tasarruftur. Ülkelerarası Çifte Vergilemeyi Önleyici anlaşmalarda firmaların ülke içinde elde edeceği karların atfedileceğı belli işyeri olmadığı sürece anlaşmayı onaylayan taraf kendi sınırları içersinde elde edilen kazancın bir bölümünün vergilendirilmesi hakkından vazgeçmekte vergilendirme hakkını karşı tarafa tanımaktadır. Elektronik ticarete web sunucu bilgisayarın varlığının sabit bir işyeri oluşturup oluşturmadığı da önemli bir sorun oluşturmaktadır⁹. Web sunucusunun nerede yerleştirilmiş olduğı işlemlerin yürütülmesi açısından sorun olmadığından Dünyadaki "vergi cennetleri" bu sayede önem kazanacaktır.

3. Banka İşlemleri Vergisi ve e Ticaret

Ülkemizde Banka ve Sigorta Muameleleri vergisi uygulaması ile yer alan BSMV, Gider Vergilen Kanunu ile düzenlenmiştir. Gider Vergileri Kanununun 28.maddesi göre; banka ve sigorta şirketlerinin "...her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısı ile kendi lehlerine her nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir. Tüm ülkelerde değışik oranlarda olmak üzere bankaların yaptığı parasal işlemler değışik şekillerde anılan vergiye tabidir.

⁹ Şahin Akkaya. a.g.m., s.74

Günümüzde İnternet Bankacılığı hızla yayılma eğilimi göstermektedir. Pek çok hizmetin ücretsiz olduğu internet bankacılığı modelinde Banka ve Sigorta Muameleleri vergisi konusunda bir sorun yaşanacağı söylenemez. Ancak "**vergi cennetleri**"ndeki kıyı bankalarının vergi kaçınmaları yaratacağı konusu ise internet bankacılığında öncede yaşanan bir gerçektir. Bankaların özellikle Yeminli Mali Müşavirlik kuruluşları veya bağımsız deneticiler aracılığı ile sürekli denetlenmesi dışında yoğun bir kamusal denetim olması bankaların, işlem vergileri konusunda vergi kaçınmaları işlemini en aza indirmektedir.

4. Gümrük Vergileri ve Elektronik Ticaret

Elektronik ticarete fiziki mal teslimleri geleneksel yoldan gerçekleştiği için gümrük vergileri konusunda önemli bir sorun doğacağı ihtimali zayıftır. Bu konuda doğabilecek sorun gümrük vergileri ile ilgili olarak klasik bürokratik engellerin e ticaretin hızına ayak uyduramaması sorunu olabilir. Elektronik ticarete gümrük vergileri açısından firmalar arası rekabet bozucu etki yaratacak olan hizmet teslimleri diğer bir ifade ile sayısal ürün teslimleridir. Günümüzde bir çok sayısal ürün elektronik ticarete konu olmaktadır. Sayısal ürünlerin teslimi geleneksel yolla yani fiziki teslimle olabileceği gibi internet aracılığı ile adı geçen programın elektronik yolla transferi şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Bu durum tahmin edilebileceği gibi rekabeti bozucu yönde etki yaratacaktır.

Sonuç

20 Yüzyılın son yarısından sonra başlayan bilgi toplumu olma çabaları insanlığın bugüne kadar olan bir çok alışkanlığını değiştirmeye başlamıştır. Kişisel bilgisayarların hızla gelişmesi ve kişilerin bilgisayar sahibi olması ,haberleşmede sayısal gelişmeler dünyanın "küreselleşmesi" zaman ve mekan kavramlarını değiştirmiştir. Askeri amaçla yaratılan internet pek çok alanın yanı sıra ticarete de girmiş ve hız pratiklik ve vergi avantajları dolayısı ile hızla yayılmıştır. Kısaca incelemeye çalıştığımız elektronik ticaret henüz kuruluş aşamasında olup gelecekte ticarete yön verecektir. Bu nedenle elektronik ticaretin vergisel açıklarının kapatılması bugüne kadar bildiğimiz vergi kavramlarının üzerine çıkmamız yeni anlayışla yeni kurallar koymamız gerekmektedir. Bu nedenle **Yüksek Öğretim Kurulu ve Üniversiteler** konuyu daha yakından izlemeli ve TUENA projesi¹⁰ türünde bir eğitim ve elektronik ticarete adaptasyon konusunda daha detaylı çalışmalar için öncülük yapmalıdır.

¹⁰T.C. Ulaştırma Bakanlığı "Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı",
Tübitak Bilten ODTÜ